

Оксана ЧЕПЕЛИК

ГОГОЛЬФЕСТ — ЗМІСТОВНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВДНГ

Постановка проблеми. Спробуємо розглянути, які підходи для декомунізації можливі на ВДНГ на прикладі ГогольФесту.

Вперше 8-й міжнародний мультидисциплінарний фестиваль сучасного мистецтва ГОГОЛЬFEST відбувся на території Національного Експоцентру України (ВДНГ) з 17 по 27 вересня 2015 р. ВДНГ, пронизана пафосним духом радянських часів і пострадянським занепадом, стала викликом і випробуванням як для митців і глядачів, так і для організаторів ГогольФесту. Якщо на кіностудії Довженка і на Видубичах доводилося, перед усім, боротися за функціональне освоєння простору, то на ВДНГ з усіх щілин струменіла ідеологія і актуалізувалося питання, чи вдалося фестивалю подолати цей небезпечний для виживання країни спадок?

Будівництво ВДНГ було започатковано у 1949 р. постановою Ради Міністрів СРСР про будівництво в Києві Республіканської сільськогосподарської виставки. Тодішній перший секретар ЦК ВКП(б) М. Хрущов особисто його підтримав. Відкрилась ВДНГ 6-го липня 1958 р. Над її створенням працювали архітектори В. Орехов, І. Мезенцев, А. Станіславський, Д. Баталов та ін., інженер С. Малкін. Павільйони оформлювали кращі художники (С. Кириченко) і скульптори республіки — завдяки їм ВДНГ дійсно вражає і як результат викликає ностальгію за настільки величним минулим. Оскільки зараз тривають процеси декомунізації, Київська міська рада та громадські організації пропонують створити тут першочергово наступні важливі об'єкти: Музей історії тоталітаризму в Україні; Музей тоталітарного живопису; Музей історії аграрного тоталітаризму; Музей історії тоталітарної архітектури; Парк тоталітарної скульптури; Виставку-музей державних подарунків України (офіційних подарунків Україні від інших держав світу); Центр антитоталітарного мистецтва; концертний зал; Музей Євромайдану; Музей сучасних захисників України; виставку-центр альтернативної енергетики; ІТ-біржу; велику оглядову вежу; су-

*Влад ТРОЇЦЬКИЙ, Teipoint VJs, перформенс-відкриття
«Мистецтво війни. Мистецтво миру. Мистецтво любові», ВДНГ, 2015*

часний спортивний комплекс; сучасний басейн; сучасний відкритий гідропарк на основі артезіанський джерел; сучасний великий виставковий павільйон; сучасні великі концертно-фестивальні майданчики та іншу відпочинково-виставкову інфраструктуру.

Ідеї створення музею-парку «Радянського періоду», щоб зібрати на ВДНГ найбільш цікаві зразки тоталітарного мистецтва, які розповідали б про розвиток радянського тоталітарного режиму в Україні, здається, сприяють самі простори комплексу. ВДНГ ж будували як елемент глорифікації радянської влади. Естетика комплексу нагадує про розквіт сталінізму, тому втілення ідеї перетворення його на заповідник «совка» не потребує багато зусиль. Яким чином ГогольФест співвідноситься з цими планами?

Зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Концепція щорічного фестивалю ГогольФест вибудовувалася навколо теми «Мистецтво війни. Мистецтво миру. Мистецтво любові», що не тільки сприяє внутрішній рефлексії причин та наслідків війни, а й допомагає вирішувати завдання культурної дипломатії, переслідуючи державницьку та розбудовчу мету втілення проекту Європейської України. Тема статті пов'язана з загальнодержавною програмою Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України, зокрема з темою «Мистецький рух України ХХ — початку ХХІ століття».

Віктор СИДОРЕНКО. ММХІІ, тонований склопластик, 380 см, 2012
Аліна МАКСИМЕНКО. Відеоінсталяція, 2015

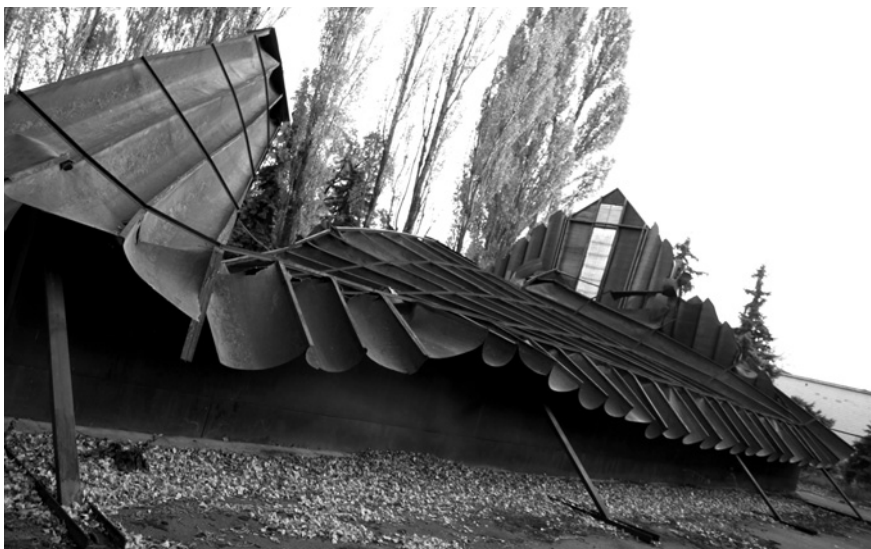
Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Грунтуючись на польових дослідженнях мультидисциплінарного фестивалю, я вже писала про феномен мультидисциплінарних культурно-мистецьких подій, аналізуючи фестивалі «ГогольФест» та «Сараєвська Зима» 2010 р., про проблеми створення сучасної мистецької інфраструктури: на прикладі ГогольФесту '2013 та про освітню програму ГогольФесту '2014. Теоретичне висвітлення невідкладних проблем, гостро актуальних для мистецького процесу ХХІ ст., сприятиме використанню базових положень і результатів дослідження у підготовці науково-методичних розробок стратегій культурної політики в Україні, необхідної для виживання держави. І щоб Україна не стала синонімом до «failed state», країна має віднайти ресурси для стрибка у модерний світ [1, с. 39]. Саме завданню зрозуміти, що Україна — модерна нація, слугує сучасне мистецтво і культура.

Практичний авторський доробок також віднайшов втілення в рамках ГогольФесту як у візуальній, так і в кінопрограмі. Автський фільм «КОЛАЙ-ДЕР_100», представлений в конкурсі відео-арту, зосереджується на Київсько-

Джон МЕЛВІН. *Кінетична інсталяція*, 2015

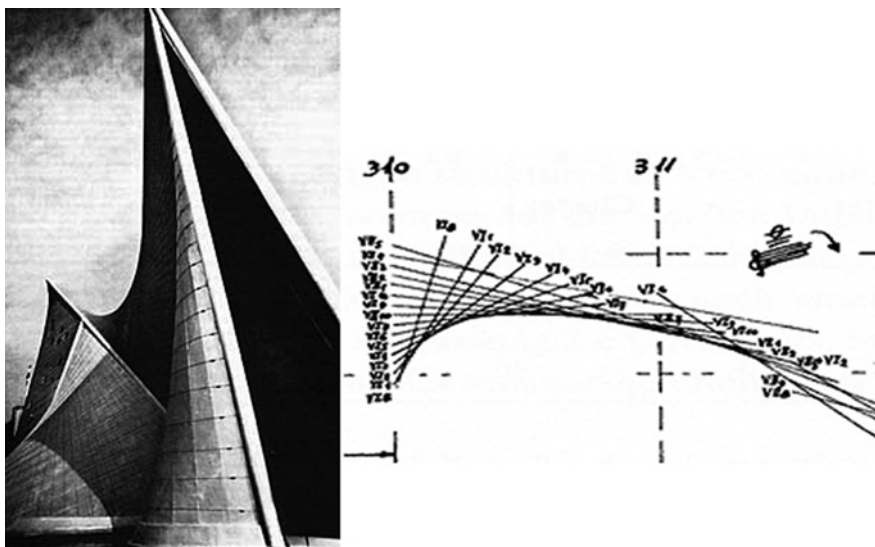
му Євромайдані та функціонуванні суспільного простору за умов парадигматичних змін. Відео працює з наукою, урбанізмом та історією і стосується розуміння нашого часопростору, досліджуючи співвідношення між минулим та теперешнім часом і майбутніми трансформаціями суспільства. За експериментальних умов колайдери досліджують квантові частки під час зіткнень одна з одною, аби виробляти дивну речовину, антиречовину. За планетних умов ми досліджуємо людські частки під час зіткнень, які виробляють випадкову речовину, сильну речовину, дискурсивну речовину, політичну речовину, етичну речовину, речовину великої ваги. Взаємодія між мікро- і макросистемами, між фізичними і соціальними світами досліджує різноманітність сучасних та історичних явищ. Відео об'єднує науку, історію з економічними, суспільно-політичними проблемами для того, щоб наблизитися до розуміння зв'язку між часопростором, історичними перспективами і взаємодією між людьми. Залучаючи українські події у глобальний вернакуляр, проект свідомо формує глобальне розуміння сучасної історії і в той же час перосмислює розуміння локальних і всесвітньо-історичних переломів. Геополітична колізія, в якій опинилася Боснія 1914 року, призвела до всім відомим наслідків. Геополітична колізія, в якій опинилася Україна 2014 року внаслідок агресії Росії, призвела до того, що світ знаходиться за один крок від Третьої світової війни. Відео, що живиться складною історією, політичною нагальністю і документом, виступає як каталізатор

Оксана ЧЕПЕЛИК. «*Notage Ксенакісу*», 2015

культурно заряджених зіткнень, досліджує відчуття, демонструє загальне ди-
хання, що матеріалізується в локальних оточеннях і соціальних взаємозв'язках.
«Колайдер», працюючи з подіями, які сформували наш сьогоdnішній світ, під-
німає питання: чи люди є елементарними частками в системі прискорювачів
глобальних сил, або ж енергія взаємодії здатна породити нові значення, нові
форми мислення і нові шляхи існування в світі, наполягаючи на тому, що інший
світ можливий?

Авторська анімаційна стрічка «Pray for Ukraine»/«Молитва за Україну»
і короткометражний фільм «The Sacrifice»/«Жертвопринесення» із повнометра-
жного циклу «Жінка і війна», реалізованого на Міжнародному кінофести-
валі *Cinemadamare* в Італії, що закінчувався програмою *Final Cut* в рамках
71-го Міжнародного кінофестивалю у Венеції. У фільмі жінка, притуляючись
вухом до велетенських каменів, якими вимощена площа, слухає ехо подій в Ук-
раїні і навчає свого сина цьому вмінню. Цикл «Жінка і війна» — це спроба го-
ворити з європейцями про російську агресію на Донбасі та донести людські
емоції акупунктурно через арт-фільми крізь призму «жіночого». Україна,
що зараз жертвує собою заради спокою цивілізованого світу, випробовує свій
коефіцієнт незалежності, але і виміри коефіцієнту незалежності світу теж мо-
жуть виявитись непередбачуваними. Демонстрація фільмів в десяти містах
в турі по Італії, країні, де російська пропаганда надійно утримує позиції як за-

Яніс КСЕНАКІС. Павільйон «Філіпс», Брюссель, 1958,
«стохастичну» структура музичних опусів

вдяки усталеній дружбі Путіна з Берлусконі, медіа-магнатом і власником контрольного пакету акцій холдингу «FinInvest», який об'єднує близько 150 компаній, що діють практично у всіх сферах життя італійців, — так і завдяки фінансованій Кремлем науково-мистецької інфраструктури (згадаймо Центр CSAR, через який надавалася фінансова допомога венеційському університету Ка' Фоскарі і скандальне присудження ступеня його почесного доктора міністру культури РФ В. Медінському). Проект шукає відповідь, чому, не дивлячись на величезну кількість вбитих, пересічний європеєць не співчуває Україні. Перебуваючи в зоні комфорту, українські проблеми Європа сприймає як аж надто далекі та надокучливі. Західні еліти взагалі не розуміють масштабу сучасних історичних подій, європейські інтелектуали «продовжують борстися в межах нав'язаних їм російською пропагандою схем і уявлень про Україну», почавши розуміти українську дійсність хоч трохи лише після жертв Майдану. Повнометражний цикл «Жінка і війна» було продемонстровано в рамках Art-Kyiv Contemporary '2014 в Мистецькому Арсеналі, а фільм «The Sacrifice»/«Жертвопринесення» також в рамках Міжнародного фестивалю короткометражних фільмів в Науссі (Греція), що проходив 21–25.10.2015. Таким чином, моя участь у програмі ГогольФесту дала можливість долучитися до ширшого кола подій та презентацій.

Оксана ЧЕПЕЛИК.
«Notage Ксенакісу», 2015

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи публікації щодо ГогольФесту, доводиться констатувати, що більшість з них стосувалася анонсів фестивальних подій, і, скоріш за все, саме неймовірна кількість заходів, запропонованих відвідувачам, ускладнила та навіть унеможливила підхід з узагальнюючою оптикою. Тому пошлюся на статті, що спромоглися виділити і проаналізувати якісь фрагменти фестивальної програми. Катерина Носко у статті «Що я бачив: недитячі малюнки харківських дітей» в онлайн версії журналу «Art-Ukraine» подає інтерв'ю з Миколою Коломійцем — куратором проекту «Що я бачив» в рамках візуальної програми ГогольФесту з роботами дітей харківської арт-групи «Aza Nizi Maза», педагогом якої він є.

Стаття Роксани Рублевської «Мистецтво війну не допустити», подана там само, розглядає музично-театральний проект Влада Тріцького «Мистецтво війни», інтерпретуючи його смислоформу.

У статті «ГогольФест і ВДНГ: Ідеальна пара» Ірина Костишина в онлайн журналі про сучасну культуру «Коридор», апелюючи до декомунізації, розвінчує постулат, зазначений у назві.

Цілі статті. Метою статті є розгляд та аналіз подій, представлених на мультидисциплінарному форумі ГогольФест '2015, який розробляв пробле-

Влад ТРОЇЦЬКИЙ. «Мистецтво війни», 2015

матику війни, миру та любові як основних взаємопов'язаних категорій, нагальних для сьогоденної України. Необхідно дослідити фестивальні події сучасного мистецтва, які позиціонують Україну як модерну націю та допомагають вирішувати завдання культурної дипломатії для залучення їх до національного культурологічного дискурсу. Метою допису є також аналіз фестивальних стратегій та обґрунтування необхідності проведення інфраструктурних заходів в Україні, а також дослідження співвідношення змісту і форми в контексті деколонізації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Центральною архітектурною домікантою Експоцентру є головний павільйон, створений архітектором Б. Жежеріним, який був автором-архітектором знаменитого палацу-санаторію «Конча-Заспа». Аудіовізуальний перформенс «Мистецтво любові війни миру» від Влада Троїцького з відео-меппінгом команди Tenpoint VJs саме на головний павільйон і відкривав ГогольФест '2015. На площі перед ним звучали твори Арво Пярта «Fratres», «Trisagion» у виконанні Національного ансамблю солістів «Київська камерата» під керуванням Валерія Матюхіна, «Поліс» Олексія Ретинського для елетроакустики і корільйона (Григорій Черненко) і «The Mess» Антона Байбакова.

Локації, обрані для візуальної програми з назвою «Гра в реальність», вже працювали на образ «утопії-антиутопії»: так, вугільна шахта в 13-му павільйоні

*Олег МЕЛЬНИЧУК. «Метаморфози пана К.»,
«Незалежна театральна лабораторія», Чернівці*

була готовою тотальною інсталяцією, а приміщення 21-го павільйону, вкриті мереживом тріщин, теж могли б стати творами тотальної інсталяції, якби з цими просторами вміло працювали, як наприклад, у відеоінсталяції Аліни Максименко. Співзвучними місцю виявилися і срібні скульптури Віктора Сидоренка на сходах 21-го павільйону, адже автор працює з темою людини, яка є проєкцією епохи тоталітаризму.

Візуальна програма була розкидана також і по павільйонах № 3, 4, 6, 7, 9, 19, 38 та публічному просторі ВДНГ, як, наприклад, кінетична інсталяція з металевого будівельного сміття американського художника Джона Мелвіна. Авторський проєкт «Homage Ксенакісу» відбувся не в середині, це був сам зруйнований павільйон № 46 — апропрійований архітектурний об'єкт, такий собі реді-мейд в контексті «Утопії-Антиутопії», який можна оглянути і по закінченню ГогольФесту.

Павільйон по руїнації нагадує павільйон «Філіпс», але простору вже не існує і музика з нього пішла. «Вичавлена музика Ксенакіса» хіба що скульптурно візуалізує гуркіт залпів гармат, що звучать на Донбасі. Павільйон «Філіпс» був створений як музичний інструмент.

У 1958 році на Всесвітній виставці в Брюсселі був споруджений павільйон фірми «Філіпс» за проєктом Яніса Ксенакіса, що базувався на параболах.

*Влад ТРОЇЦЬКИЙ. «Мистецтво миру. Частина II.
Опера для препарованого роялю, віолончелі та голосів. Йов», 2015*

У павільйоні звучав — у нескінченному повторі — трихвилинний електронний опус Ксенакіса «Concret PH» (окрім «Poeme Electronique» Едгара Вареза). За однією з версій, цей твір був створений у такий спосіб: композитор підпалив мікрофон, який і записав горіння власного корпусу і мембрани. Інша версія стверджує, що звуковим матеріалом цієї композиції став записаний тріск вугілля (відсилка — Донбас). Співпадіння: павільйон фірми «Філіпс» на Всесвітній виставці в Брюсселі — 1958 рік — модернізм, наповнення — музика; відкриття ВДНХ в Києві — 1958 рік — сталінський ампір, наповнення — ідеологія. Щоб віднайти параболи Ксенакіса, порібно обійти навколо павільйона.

У 1956 році Ле Корбюзьє отримав замовлення на проектування павільйону «Філіпс» (від відомого голландського концерну) для всесвітньої виставки ЕКСПО-58 у Брюсселі. Розробку цього проекту, названого «Електронна поема», Корбюзьє довірив Ксенакісу. Складні і дуже незвичні форми павільйону моделювалися математичним методом побудови гіперболоїдів (поверхонь 2-го і 3-го порядку). Його основна конструкція нагадує архаїчний струнний музичний інструмент. Автором архітектури павільйону «Філіпс» довгий час вважався Ле Корбюзьє, оскільки проект павільйону створювався у рамках його майстерні, та і сама концепція «Електронної поеми» також розроблялася під його керівництвом. Конструкція павільйону «Філіпс», створена Ксенакісом, була

Ярослав ФЕДОРИШИН. «Чайка», театр «Воскресіння», Львів, 2015

новаторською і, по суті, не мала прецедентів, передбачила появу цілого напрямку у будівництві павільйонів (наприклад, Олімпійський комплекс в Токіо, арх. Кензо Танге). Корбюзьє і Ксенакіс, цих двох різних і за віком, і за основними захопленнями людей, зближував не лише загальний інтерес до математики (Корбюзьє якраз в цей час створив знаменитий «Модульор» — математичний ряд пропорцій). У Парижі Ксенакіс написав музичні твори «Весняна Симфонія» (1949–1950), «Zygia» (для скрипки і віолончелі, 1951), «Zygia kathisto» (для фортепіано в 4 руки, 1952), «Тріо» (1952), «Anastenaria», «Хід до ясних вод» (1953) і «Голуб Миру» (серпень 1953). Популярність Ксенакісу принесла його п'єса «Metastasis» (1954), написана для оркестру, прем'єра якої відбулася в жовтні 1955 р. на фестивалі сучасної музики в Донауешингені (Німеччина).

Петро Поспелов дає таку характеристику: «На перший погляд, в музиці Ксенакіса нічого не змінилося. Вона зберігає ту саму жорсткість, терпкість, категоричну ясність малюнка; їй властива виразність сталевих конструкцій, і в той же час радість грубого дотику живих тканин, складно організованих текстур. Як ніхто інший з авангардистів, за винятком хіба що Вареза, Ксенакіс зміг привнести до звукової сфери відчуття щільності і важкості, тепла і холоду, тертя і рикошету. Він винайшов велику частину тих прийомів авангардної інструментальної гри, що стали тепер типовими. Розраховуючи на ЕОМ «стохастичну» структуру своїх опусів, Ксенакіс розбудив в музиці дихання доісторичної при-

«Carmen Funebre», Познань, Польща

роди і зробив світ ненаситно ненажерливим до звуку; його творчість явила собою альтернативу музиці пауз, тиші, середовища і атмосфери» [2, с. 1]. Проект візуальної програми «Гра в реальність» будується на контрверсійному ставленні до проблематики, на діалектиці Гегеля, на бінарних опозиціях. Авторський проект «Нотаже Ксенакісу» апелює до ідеї паралаксного бачення Жижєка, об'єднує присутність непереборного паралаксного розриву, зіставлення двох тісно пов'язаних перспектив, між якими неможливі ніякі нейтральні точки зіткнення [3, с. 12].

У рамках візуальної програми працювала фотолабораторія GogolphotoLab з щоденною програмою майстер-класів з фотографії, відбулися презентації «VASA» — найбільшого архіву харківської школи концептуальної фотографії (1970–2000), кінопокази фільмів Юрія Лейдермана та Андрія Сільвестрова «Бірінгемський орнамент» і «Бірінгемський орнамент '2», а також проекти презентували «4-й Блок», «Одеса–Батум», Photocult, Aza Nizi Maza, Графпром та інші.

Музична програма, як завжди на ГоголФесті '2015, була дуже якісною і різноманітною, представляла академічну музику і альтернативну музику, яка звучала одразу на двох сценах: Великій музичній сцені (19 павільйон) та D.O.T

Олексій ФЕДОРЧЕНКО. «Янголи революції», Росія, 2014

підземній сцені (42 павільйон) і може слугувати темою для окремої статті.

Оскільки ідеологом фестивалю є театральний діяч, театральній програмі ГогольФесту як завжди приділяється найбільше уваги. Концепція фестивалю «Мистецтво війни. Мистецтво миру. Мистецтво любові» надала можливість відчувати, яким чином режисери передчувають, реагують і транслюють вібрації часу від цивілізаційних розломів, в яких ми живемо, як розкодовуються глобальні культурно-історичні знаки сучасного буття.

Музично-театральний проект Влада Тріцького «Мистецтво війни» створювався у співпраці з відомим українським піаністом Олексієм Ботвіновим за музикою Баха, Шнітке, Гласса, Генделя на основі однойменного старокитайського трактату Сунь Цзи, присвяченого азам військової стратегії, представлений як зведення правил для мислячого воїна.

У «Незалежній театральній лабораторії» з Чернівців за підтримки Австрійського культурного форуму Олег Мельничук створив надзвичайно витончену виставу за мотивами Ф.Кafka «Метаморфози пана К.», в якій досліджується людська трансформація через брак любові.

*Олексій ГЕРМАН (молодший) . «Під електричними хмарами»,
Україна, Росія, Польща, 2015*

Камерна опера-реквієм Влада Троїцького на старозавітні біблійні та латинські сакральні тексти для рояля, ударних, віолончелі та солістів «Мистецтво миру. Частина II. Опера для препарованого рояля, віолончелі та голосів. Йов», здається, підкорила абсолютно всіх. Авторами музики є Роман Григорів та Ілля Разумейко. Інструментальний театр, імпровізаційна музика й інтерпретація сакральних текстів викликали і громадянську альянцію на долю України, яку Бог як Йова проводить через найтяжчі випробування, і індивідуальний та колективний катарсис.

Театр «Воскресіння» зі Львова репрезентував дві вуличні вистави: «Сни за Кобзарем» та «Чайка» режисера Ярослава Федоришина, в яких крізь фантазмагорію, буфонаду, балаганність та піротехнічні ефекти, звучать такі високі ноти людського буття, де мрії і жага любові переходять в екзистенційний вимір.

Польський театр «Biuro Podrozy» з Познані представив вуличну виставу «Carmen Funebre», присвячену війнам і етнічним конфліктам, в якій усе палає і 6-метрова Смерть розмахує чорним прапором своєї перемоги.

Театр не може ігнорувати події, які відбуваються в Україні, через те цього року у фокусі фестивалю — нова драма і документальний театр, які працюють з реальністю і живими свідками. Так, документальна вистава «Миколаївка» створена за участю підлітків, які пережили війну в своєму місті. У програмі

Ранія АТТІЕ і Даніель ГАРСІА. «Є.»/ «Н.», США, Аргентина, 2014

російські театри, що працюють в стилістиці документального театру: театр Де Капуа з Санкт-Петербургу — володар «Золотої маски» — з виставою «Життя за царя», що базується на документах та листах членів організації «Народна воля», та опозиційний Театр.Док з Москви з виставою «Коротка історія інакомислення». І коли на виставу заїхали два глядацькі інвалідні візки воїнів з АТО, я спіймала себе на відчутті, що з усією московською опозиційністю я б не змогла грати перед ними.

На мій погляд, саме можливість створювати сучасний продукт, який був репрезентований в рамках ГогольФесту, а також доступ до нього глядача, і має бути змістом так званих реформ у культурній сфері.

Вперше в рамках ГогольФесту демонструвалися конкурсна «On» і позаконкурсна «Off» програми сучасного українського кінематографу, що включали ігрові, неігрові фільми, музичне відео, анімацію і відео-арт.

Найочікуванішими подіями кінопрограми ГогольФесту були покази, презентовані Одеським міжнародним кінофестивалем. Так, демонструвався фільм російського режисера Олексія Федорченка «Янголи революції» (2014), удостоєний Спеціальної згадки журі Міжнародного конкурсу ОМКФ. Головний меседж фільму (не буду дотримуватися політкоректності, на щастя, він надійшов від російського режисера) — жили собі ненці, та прийшли росіяни і всіх вбили, і в кінці фільму стара жінка, що є першою ненкою, яка народилася не в чумі, а в пологовому будинку, надривно співає патріотичну радянську пісню вже російською, закріплюючи остаточне виродження свого народу. А чим же ми в Україні відрізняємося від ненців? Цей фільм римується з попередньою

стрічкою О. Федорченка «Небесні дружини лугових марі», тільки він являє собою тип концептуального кіно. Це набір живих картин, апеляція до мистецьких практик не випадкова, адже для навернення непокірних хантів і ненців більшовики надіслали бригаду митців-авангардистів, натякаючи, що російський авангард послуговується тими ж засобами, що і язичницький шаманізм і має впоратися із завданням. Очолоює бригаду жінка — відома «Поліна Револуція», що славиться своїми результатами і жорстокістю, яку свого часу більшовики теж наvertsали до своєї віри за допомогою нагайки і кулеметної черги. Фільм використовує авангард як метафору, тут авангардне мистецтво, що в утопічному натхненні спочатку слугувало більшовицьким ідеям, а згодом і саме стало жертвою тоталітарних практик, відсилає до образу змії, яка хапає себе за хвіст, що, дуже ймовірно, є смисловим символом у культурі хантів і ненців. Фільм засновано на реальних подіях.

Використання візуального мистецтва у фільмі резонує з темою виставки «Архів Ф. Ікс» іспанського художника Педро Ромеро у просторі «32 Vozdvyzhenka Arts House» 9.09–1.11.2015, реалізованою в рамках альтернативної бієнале Київська школа '2015, що проходила в Києві. Один іспанський історик мистецтв відкрив перше використання сучасного мистецтва як навмисну форму катування: Кандінський та Клеє, так само, як Бунюель і Далі, були натхненням, що стояли за серією секретних кліток і центрів тортур, збудованих в Барселоні 1938 р., робота французького анархіста Альфонсо Лауренчича, який винайшов форму «психотехнічних» тортур: він створив так звані «кольорові клітки» як внесок до боротьби з силами Франко під час громадянської війни в Іспанії [4, с. 12]. Клітки так само були інспіровані ідеями геометричної абстракції, як вони були і в авангарді мистецьких теорій про психологічні властивості кольорів. Ліжка були розташовані під 20-градусним кутом, що робило їх майже непридатними для сну. Єдине, що залишалося в'язням, це дивитися на стіни, які були вигнуті та вкриті зображеннями кубів, квадратів, прямих ліній, що змінюють свідомість, та спіралями, які використовували гру кольору, перспективи та вимірів, щоб викликати сплутаність свідомості та виснаженість [3, с. 6]. Але як Лауренчич міг переконати директора в'язниці і радянських радників Служби військової інформації, які наводили республіканську Іспанію, в ефективності цих фантазій?

Фільм «Під електричними хмарами» Олексія Германа-молодшого викликав велике зацікавлення, премера якого відбулася ще на 65-у Берлінському, де «Срібним ведмедем за видатний внесок у мистецтво» були взначені оператори фільму Сергій Михальчук і Євген Прівін. Режисер працює з епохами: у фільмі «Гарпастум» (2005) — передреволюційна Російська імперія, «Паперовий солдат» — період завоювання космосу — предмет особливої гордості

Оксана ЧЕПЕЛИК. «У затишку білих акацій», 2013

СРСР, і сьогодні «Під електричними хмарами» (2015) — намагається рефлексувати путінську РФ. У фільмі символічно є доля модерністської недобудованої споруди хмарочосу, яка зв'язує долі героїв фільму. Можливо, коли фільм запускався, а дія стрічки відбувається в 2017 році і світ знаходиться в очікуванні великої війни, ідея фільму звучала дуже сміливо, але коли Росія вже в стані війни, ці футуристичні прогнози виглядають тьмяним відблиском реальності. Сьогодні це борсання в літературних альясах щодо «зайвих людей» [5, с. 140] — таке відсторонене ставлення до реальності може навіть пояснити прихід путінізму, та в цьому сенсі стрічка Олексія Германа-старшого «Важко бути богом» (2013) є набагато чеснішим режисерським висловлюванням щодо середньовіччя, в яке занурилася Російська імперія.

Американо-аргентинський фільм «С.» / «Н.» (2014) начебто не стосується теми війни: це апокаліптична сучасна інтерпретація класичної трагедії про Єлену (а ми знаємо, що з її викрадення розпочалася Троянська війна, а також є 101 Єлена — астероїд головного поясу), у якій дві жінки на ім'я Єлена живуть дзеркальними життями в місті Троя, штат Нью-Йорк. Першій Єлені близько шістьдесяти, вона живе зі своїм чоловіком і піклується про натуралістичну ляльку, як про живу. Другій Єлені за тридцять, вона на четвертому місяці вагітності, і працює у мистецькій сфері. Якось щось, на зразок невідомого метеориту, падає з неба та вибухає над містом. Дивні речі починають траплятися в засніженому місті Троя: окуляри розбиваються, магнітні полюси змінюються, чоловіки чують пронизливий шум, який кличе їх, і багато городян, впадаючи в нарколеп-

тичний стан, йдуть і блукають лісами. Починають відбуватися дивні речі, і обидві жінки виявляють, що їхнє життя виходить з-під контролю. За сюжетом фільму, обидві Єлени спостерігають за подіями у місцевих телевізійних новинах. УЗД фіксує у молодшої Єлени балансування, то вона на четвертому місяці, то вона не вагітна. Глядач теж занурюється у безумство цього жахливоого, ірреального змішування міфу і сучасності. Підважуючи наші намагання зрозуміти сплетені лінії історії, фільм «Є.» / «Н.» представляє світ, позбавлений точки опори, події в якому не піддаються можливому поясненню. Цілі групи людей впадають у кому, але гине єдина людина у фільмі — молода Єлена, що чекає на дитину, тобто, нового життя не буде. Таким чином, це шлях, яким світ закінчиться, не з вибухом, а з апатією.

Авторський повнометражний документальний фільм «У затишку білих акацій» (Українохроніка) був презентований кінопрограмою ГогольФесту, який влітку демонструвався на 29-у Міжнародному кінофестивалі документального і антропологічного кіно в Пярну. Він знімався як реальне кіно, методом спостереження на озері Супій, в селі Засупоївка Яготинського району Київської області, коли герої зникають до камери і розкриваються безпосередньо і природньо. Цей фільм не про сільський туризм, що спирається на промоцію регіональної специфічності, а про зміни, які призводять до невпинного зникнення українського села.

Сьогоднішні питання про роль мистецтва в дослідженні соціальних змін постають так само гостро як це було в епоху руйнування сільськогосподарської України 1930-х за часів Сталіна. Це фільм про Землю, і як у фільмі О. Довженка її уособлює жінка, тільки не молода, сповнена сил, а жінка вже на схилі літ. На прикладі родини матері-героїні Степаниди Царик розглядається модель життя в Україні, сповненого щоденних турбот, неспокою та боротьби зі скрутними обставинами. У фільмі йдеться про нові соціальні умови в нашій країні, які викликали зміну стратегій виживання для простої сільської сім'ї. Замість заслуженого відпочинку у затишку білих акацій, дід Іван та баба Степанида в умовах кризи борються за виживання своє та родин п'ятьох дітей. Фільм досліджує особисті перспективи напрочуд відкритих, простих людей в сьогоdnішній складній ситуації. Драматургія фільму має циклічну структуру: зима, весна, літо, осінь, зима. Це екзистенційне кіно з відкритим фіналом, в об'єктиві якого — життя літнього подружжя українських селян, діти яких розлетілися по всіх усюдах. Фільм розробляє тему «смерті та життя» як в соціальному сенсі занепаду села, так і кризь призму особистої трагедії, де старі люди вчаться жити в умовах, коли вони пережили дітей. Камера спостерігає за героями та їх звичайним життям, за коловими рухами повернень їх дітей, які зі своїми сім'ями на свята прилітають до рідної домівки. Половина населення України

може ідентифікувати себе з героями чи їх сім'ями, тому стрічка емоційно підключає аудиторію. Цей фільм дозволяє сьогодні сформулювати питання економічної і соціальної нагальності. Він відображає багато тем, як наприклад, співвідношення багатства і бідності, політичних маніпулювань, соціальних норм, подвійної етики, особистого обов'язку і покірності утискам. І якщо сьогодні європейські країни висловили «глибоку стурбованість» з приводу подій в Україні, то у сталінські часи упокорення сільськогосподарської України і штучного Голодомору світ віддав перевагу мовчанню.

Кінотеатр «ГОГОЛЬФЕСТ '15» представив також цікаві та насичені програми від традиційних партнерів: Docudays UA, Wiz-Art Festival, Molodiya Festival, фестивалю кіно та урбаністики «86».

Й у висновку: фестиваль — це явище політичне. Важливий мультидисциплінарний фестиваль — це інституція, що закріплює символічний і реальний капітал. ГогольФест запропонував не стильову, а смислову декомунізацію, тобто завантаження ВДНГ змістовними філософськими аудіовізуальними рефлексіями на такі болючі для сьогодення теми слугувало свого роду реабілітацією для її просторів. А рівень та якість подій, що відбулися на Фесті, для мене стали аргументом, що програму можна було б споживати упродовж року, і місто від цього тільки б виграло.

Ідея, яку заклали організатори ГогольФесту, де війна, яка так виснажує Україну, розглядалася крізь призму грандіозних перформенсів і крізь низку кроків малих справ: нових ініціатив, майстр-класів, аби стати реактором для перезавантаження України, — спрацьовує і для ВДНГ.

1. *Форостина О.* Крик [Текст] / Оксана Форостина // Критика. — К., 2015. — Рік XIX, ч. 3/4 (209/210). — С. 32–39.
2. *Поспелов П.* Первая русская победа Яниса Ксенакиса [Текст] / Пётр Поспелов // Коммерсантъ. — 1994. — 22 марта.
3. *Жижек С.* Устройство разрыва : Параллаксное видение [Текст] / Славој Жижек. — М.: Европа, 2008. — 516 с.
4. *Tremlett G.* Anarchists and the fine art of torture [Текст] / Giles Tremlett // The Guardian. — L., 2003. — 27 January.
5. *Яблоньскі Д.* Під електричними хмарами [Текст] / Даріуш Яблоньскі // Шостий Одеський Міжнародний кінофестиваль : каталог. — К.: [Б/в], 2015. — 216 с.

Ченелик Оксана. ГОГОЛЬФЕСТ — змістовна реабілітація ВДНГ

Стаття подає розгляд та аналіз подій, представлених на мультидисциплінарному форумі ГогольФест '2015, який розробляв проблематику війни, миру та любові, як основних взаємопов'язаних категорій, нагальних для сьогоденної України. Необхідно дослідити фестивальні події сучасного мистецтва, які позиціонують Україну як модерну націю,

та допомагають вирішувати завдання культурної дипломатії, для залучення їх до національного культурологічного дискурсу. Метою допису є аналіз фестивальних стратегій та обґрунтування необхідності проведення інфраструктурних заходів в Україні, а також дослідження співвідношення змісту і форми в контексті декомунізації. Дослідження стратегій ГогольФесту завантаження ВДНГ змістовними філософськими аудіовізуальними рефлексіями на болочі теми для сьогодення, як смислової декомунізації, що слугує реабілітацією для її просторів.

Ключові слова: ГогольФест, ВДНГ, декомунізація, культурна політика, мистецтво і війна, перезавантаження, клімат взаєморозуміння.

Чепелик Оксана. ГОГОЛЬФЕСТ — смысловая реабилитация ВДНГ

Статья предлагает рассмотрение и анализ событий, представленных на мультидисциплинарном форуме ГогольФест '2015, разрабатывавшем проблематику войны, мира и любви, как основных взаимосвязанных категорий, актуальных для сегодняшней Украины. Необходимо исследовать фестивальные события современного искусства, которые позиционируют Украину как современную нацию и помогают решать задачи культурной дипломатии, для подключения их к национальному культурологическому дискурсу. Целью статьи является анализ фестивальных стратегий и обоснование необходимости проведения инфраструктурных мероприятий в Украине, а также исследование соотношения содержания и формы в контексте декомунизации. Исследование стратегий ГогольФеста перезагрузки ВДНГ с помощью содержательных философских аудиовизуальных рефлексий на болезненные темы для нынешнего времени, как смысловой декомунизации, которая служит реабилитацией для ее пространств.

Ключевые слова: ГогольФест, ВДНГ, декомунизация, культурная политика, искусство и война, перезагрузка, климат взаимопонимания.

Chepelyk Oksana, PhD. GOGOLFEST is a meaningful rehabilitation of VDNH (Expocenter of Ukraine)

This article explores and analyses the events presented within the multidisciplinary festival GOGOLFEST '2015, that researched the topics of war, peace and love, as basic interrelational categories challenging for today's Ukraine. It is necessary to investigate the festival events of contemporary art, that position Ukraine as modern nation, and help to realize the task of cultural diplomacy, for bringing them to national cultural study discourse. This article explores the multidisciplinary festival GOGOLFEST with the aim of analysis of festival strategies, cultural and art events and educational program in order to prove the necessity of changes in cultural policy of Ukraine. The aim of the article is an analysis of the festival strategies and ground of necessity of infrastructural events realization in Ukraine, and also research of interrelation of the meaning and form in the context of topics decommunisation. GOGOLFEST strategies research of providing VDNH with audiovisual reflections of rich philosophical content on painful for present time topics, as a meaningful rehabilitation for its spaces.

Keywords: GOGOLFEST, VDNH, decommunisation, cultural policy, art and war, restart, climate of the mutual understanding.